

A gyerekekkel szembeni rossz bánásmódról szóló jelzések zárt adatként való
kezeléséről

2014. március 15-én lépett életbe az alábbiak szerint módosult gyermekvédelmi törvény 17.§ -ának (2a) bekezdése:

„A gyermekjóléti szolgálat és a gyámhatóság a gyermek bántalmazása, elhanyagolása miatt jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatait erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kezeli.”

Ezzel az új törvényszakasszal kapcsolatban az alábbi kérdések merülnek fel, illetve az alábbi fenntartásokat fogalmazzuk meg:

Tartalmi elemek:

- A gyerekekkel foglalkozó szakemberek mindegyikének feladata és küldetése kell, hogy legyen a gyerek, és jogainak védelme, legfőbb érdekük szem előtt tartása és biztosítása, valamint ennek deklarációja. Ha gyerekkel szembeni rossz bánásmódot tapasztal, akkor arról beszélnie kell nem csupán a vélelmezett „elkövető”-vel, hanem magával a gyerekekkel is (indokolható mérlegelése szerint a gyerek érettségének megfelelően). Amennyiben pedig ezt megteszi, többnyire nem lehet kérdéses a jelzés megtétele.

Az új jogszabály evvel szemben azt sugallja, hogy ne beszéljen róla, csak írja meg az „illetékesnek”, aztán majd történni fog valami. Mit vár a döntéshozó ettől a lépéstől, mennyiben segíti ez az érdemi támogatás nyújtását, hogyan motiválja a segítő szakembereket a szükséges technikák, kommunikációs készségek elsajátítására, használatára, a felelősségteljes munka végzésére, a számonkérhetőségre?

- Mi a célja az új szabálynak? Ha világos a döntéshozó célja, vajon a módosítással el lehet-e érni azt?

- Tudható-e, milyen esetekben jelentett ténylegesen nehézséget, gondot egy-egy jelzés megtétele? Tudható-e, hogy egy-egy jelzés megtételének akadálya valóban az volt-e, hogy a jelzést tevő nem lehetett biztos abban, hogy névtelenségben maradhat, illetve nem fenyegetett bármiféle módon? A nyilvánosság, a többiek által

ismert és a vélelmezett elkövető által is tudott feltárás éppenséggel csökkenti a bántalmazás, erőszak ismétlődését, azt a titok védi a leginkább. (Tapasztalatunk szerint általában inkább arról van szó, hogy ha hirtelen napvilágra kerül egy-egy gyermekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos ügy, a korábban a gyerekekkel foglalkozó szakemberek szoktak azzal érvelni, nem voltak biztosak abban, tényleg baj van-e, így aztán nem mertek jelezni. A szakemberek és laikus bejelentők védelme nagyon fontos, de ha ők félnek, vajon mennyire félhet a gyerek és a nem bántalmazó együttélő családtag? Őket ki képviseli, ki biztosítja a védelmüket?)

- Felmerült-e döntéshozókban, hogy a gyvt 17.§ (2) bekezdésének utolsó mondatában megnevezett személyeknek, illetve szervezeteknek („Ilyen jelzéssel és kezdeményezéssel bármely állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet is élhet.”) külön elbírálás alá kellene esni, mint az előző bekezdésben felsorolt jelzőrendszeri tagoknak? (Jogosnak tartjuk, hogy azok a laikusok, rokonok, szomszédok, akik a családot körülveszik, maradhassanak névtelenek, ha jelzést tesznek. Erre azonban eddig is volt mód.)

- Ismernek-e a döntéshozók olyan településeket, ahol kidolgozták azokat a módszereket, ahogyan a jelzést tevő nyugodtan jelezhet? Ismereteink szerint vannak ilyenek, meg kellett volna, meg kellene kérdezni, ők hogyan csinálják, s e módszereket kellene közkinccsé tenni. (A jelzőrendszer tagjainak fontos lenne megtanulniuk, hogyan tudnak úgy jelezni, hogy jelzésükből a segítő szándék derüljön ki, és semmiképpen nem az, hogy ők bántani, sérteni akarják az érintett gyereket magát, vagy az őt körülvevő családot, mert nem támadás, hanem segítségnyújtás, együttműködés a feladatuk a család tagjainak igénye szerint. Ha a jelzőrendszeri tag ezt megérti és megtanulja, a legtöbb esetben már nem is jelent gondot magának a jelzésnek a megírása, illetve magától értetődő az érintettekkel az arról való előzetes beszélgetés. Az „áldozatnak” és a nem bántalmazó családtagoknak is szükségük van információra, biztonságra.)

- Azokat a kisszámú családokat leszámítva, amelyek nagyon sok szakemberrel vannak kapcsolatban párhuzamosan, a jelzést tevő jelzőrendszeri tag, szakember intézmény bárki számára beazonosítható, kikövetkeztethető, a kistelepülésekről nem

is beszélve, a névtelenség tehát nem betartható, de nem is etikus és szakszerű lehetőség.

- A gyermekekkel szembeni rossz bánásmód néhány formája, az esetek nagy többségében a családtagok közös titka, mely mérgezi a családi légkört, megnyomorítja a benne élő gyerekeket. Gyakran tapasztaljuk, hogy amint fény derül a rossz bánásmód tényére, szétpukkad a titok, s amint beszélni lehet róla, (a legszélsőségesebb eseteket leszámítva) segíteni is lehet, de mindenképpen csökken a további bántalmazás esélye. Segíteni lehet elsősorban a rossz bánásmód elszenvedőinek, és a nem bántalmazó családtagoknak (másik szülő, testvérek, rokonok), de nagyon gyakran kiderül, hogy az elkövető is segítségre szorul, és azt el is tudja fogadni. A segítségnyújtás nem (illetve nem egyedül) a gyermekjóléti szolgáltatást végző szakember dolga, hanem a gyereket, családot körülvevő szakembereké, intézményeké, szolgáltatóké. Elsősorban általában azé a szakemberé, aki a jelzést tette (ezért is volt éppen ő, aki észrevette). Hogyan vonható be ez a szakember a segítő folyamatba, ha személye és az intézmény, amelyet képvisel, rejtve marad?

- Mit tegyen a gyermekjóléti segítő szakember, ha a család (maga a gyerek is) tagadja a rossz bánásmód tényét? Hogyan bizonyosodjunk meg afelől, hogy mi az igazság? A rossz bánásmódról szóló jelzés érkezésével induló segítő folyamatban leginkább az érintett gyermeket tanítjuk arra, mit tehet annak érdekében, hogy ne részesüljön a rossz bánásmódban. A szakemberek megfelelő technikákkal, készségekkel felvértezve segítik a gyereket abban, hogy megbízzon bennük, és el merje mondani a titkot, kérhessen segítséget, védelmet. Mire tanítjuk a zárt adatkezelés esetén a gyereket? Miért nem lehet ezekről a dolgokról nyíltan beszélni?

- A jogszabály előkészítése során végiggondolták-e a döntéshozók, hogy a szülő/gyám (a törvényes képviselő) irat-betekintési joggal rendelkezik, s azt korlátozni csak igen körültekintő módon lehet. Láttá-e a törvénymódosítást adatvédelemben jártas szakember? Neki mi volt a véleménye?

- Hogyan vonjuk be a segítő folyamatba a névtelenséget „élvező” személyt, s főleg hogyan magát a jelzést tevő intézményt? Ki gondolta végig ennek a gyakorlatát, készül-e módszertani útmutató, továbbképzési anyag a módosítás alkalmazásához?

- Kit hívunk, hívhatunk meg a továbbiakban az esetkonferenciára? Minden, a gyerek környezetében tevékenykedő szakembert? Mindenkinek elmondjuk, miről van szó, s kacsingatunk a jelzést tevő felé, hogy ő is csináljon úgy, mintha most hallana a jelzésről először?

- Nem arról van-e (a legszélsőségesebb eseteket leszámítva) szó, hogy a gyerekekkel foglalkozó szakemberek nem tudnak mit kezdeni a konfliktussal, nem tudják azokat kezelni, nem vállalnak felelősséget döntéseikért, tevékenységükért, nem kell számonkérhetőnek lenni, értékelni a történetet, a beavatkozások eredményességét, hatékonyságát?

Egyéb problémák:

- 2014. március 15-e óta érvényben van a 15/1998. NM rendelet 14/A. §-a: „A gyermekjóléti szolgálat gondoskodik a gyermek bántalmazásáról, elhanyagolásáról érkezett jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatainak zártan történő kezeléséről. A gyermekjóléti szolgálat a jelzéssel érintett személy részére nem biztosít betekintést a zártan kezelendő adatokat tartalmazó irat azon részébe, amelyből következtetés vonható le a jelzést vagy kezdeményezést tevő intézményre, személyre.” Az esetek jelentős részében ez azt jelenti, hogy a jelzést egyáltalán nem mutathatjuk meg. Gyakran annak tartalmából magából is kikövetkeztethető, ki tette a jelzést. Ha a jelzés arról szól, hogy a gyerek testnevelés órán nem mer levetkőzni, ennek a jelzésnek mely részét tudathatom a szülővel? Ha a jelzés arról szól, hogy éjszaka dobogás és kiabálás hallható, ebből mit tárhatok a szülő elé? Ha a lakás fűtetlen és a csecsemő nem megfelelően ellátott, mit mondhatok a szülőnek? Ha pedig nem tárhatom a szülő elé, pontosan mi is a gond, miről szól a gondozás, és mi ennek a titkolózásnak az üzenete, lehet ez egy hosszútávú bizalmon, együttműködésen alapuló közös munka alapja?

- 2014. március 15.-e óta érvényben van a 15/1998. NM rendelet új 2/B. §-a, amely szerint „A gyermek bántalmazással szembeni védelemhez való jogának érvényesítése érdekében készült, a Gyvt. 11. § (1a) bekezdése szerinti egységes elveket és módszertant a gyermekek és az ifjúság védelméért felelős miniszter (a

továbbiakban: miniszter) az általa vezetett minisztérium honlapján közzéteszi.” Ez az útmutató azóta sem jelent meg. Elkészült? Hol lehet elérni?

Ezekről a kérdésekről a döntéshozatal ELŐTT a szakmával beszélni kellett volna. Ez miért nem történt meg? Ha pedig megtörtént, kik voltak azok a szakemberek, akik ezeket a gondokat nem vetették fel, vagy nem találtak meghallgatásra?

Soha nem késő egy betarthatatlan, a segítő munkát nehezítő, sok esetben megakadályozó, a segítő munka alapvető értékeit, elveit megkérdőjelező jogszabályt visszavonni, módosítani!

Kérjük, tegyék meg!